

"Kanske har Anne Frank styrt mig i hela mitt liv"

"Den vill jag skriva", om var min omedelbara reaktion när *Anne Frank 1929-1945, Jag vill inte ha levt förgäves* av **Maria Larsson** kom. Men hur ska man kunna recensera en bok om en person som blev min vän när jag var 13-14 år, en vän som lyfte sig från bladen i boken och som jag levde med och sörjde personligen. En vän som med sitt livliga temperament, sina tankar om livet styrt så att jag idag vid 75-års ålder deltar i att gömma flyktingar, en vän som kanske styrt mig i hela mitt liv.

Maria Larsson delar denna min upplevelse för hon gjorde det jag inte gjorde. Hon letade efter Anne överallt, intervjuade varje person som överlevt mordandet och hon har läst allt som är skrivet av och om Anne. För hon skrev så mycket mer än det som vi som tonåringar fick läsa i *Anne Franks dagbok*.

Varför letade inte jag också efter henne? Jag läser om när den första teateruppsättningen skulle göras i USA utifrån boken och att det aldrig nämndes att Anne var judinna och inte heller togs det bestialiska mordmaskineriet upp. Man skulle inte röra i det som hänt. *Aldrig mer* blev nästan till att det inte hänt. Jag har ett minne från när jag bad min klassföreståndare att inför klassen få berätta om boken. Han tittade på mig och sade upprört, "sådant pratar man inte om". Jag kommer ihåg att jag kände mig så anklagad, som att jag ville fortsätta att förnedra de judiska offren genom att berätta om deras förnedring och död. Jag blev tyst. Och så har det egentligen varit fram till senare år.

Jag är inte kapabel att avgöra om Maria Larssons bok är stilistiskt och konstnärligt bra. Jag bara läser den och läser om den. Stanken i boskapsvagnarna de stuvades in i, lössen, skabben, kylan, förnedringen vid toalettbesök, allt som är

till för att ta värdigheten från människor.

Jag läser också om hjälparna, varav en del fick dela den judiska befolkningens öden. Blomsterhandlaren som kom med säckar med potatis till gömstället, pappa **Otto Franks** anställda som i två år under svåra förhållanden försåg familjen med vad de behövde. Jag gläds när jag läser att hamnarbetarna i Holland utlyste en generalstrejk i solidaritet med judarna. Jag ropar det till min man som innan pension länge varit förtroendevald i Svenska Hamnarbetarförbundet. Jag undrar varför de neutrala länderna Schweiz och Sverige begärde att det skulle stå ett J i judarnas pass, varför ville man kunna skilja ut just dem?

Jag tänker på att jag givit min dotter namnet Sara, det extranamn som nazisterna tvingade alla judiska kvinnor att ha som mellannamn medan alla män fick extranamet **Israel**.

Människor kan vara grymma men detta byråkratiskt välorganiserade utrotande, hur var det möjligt? Det var i stort sett på tio år som Tyskland gick från att vara en bräcklig demokrati till en brutal herrefolksstat.

Nej, inget går att jämföra med detta, inga andra folkmord har varit så utstuderade. Det går inte att jämföra men ändå känner jag blodsmak i munnen när jag nu strax ska skriva till en av mina vänner som har en livrädd pojke i förvaret i Gävle, att den 23 februari är en ny deportation planerad.

Carin Flemström

Anne Frank 1929-1945, Jag vill inte ha levt förgäves

Maria Larsson

Historiska Media 2020

ANNE FRANK 1929-1945

Jag vill
inte
ha levt
förgäves

Mari Larsson

HISTORISKA MEDIA